Jüdische Pester Zeitung.

אויף דיעזע צייטונג קאנן מאן יעדען טאג פרענומערירען אונד דער פרענומעראציאָנס-טערמין בעגיננט מיט דעם ערסטען יעדען מאָנאטס.
דיא רעדאקציאָן בעפינדעט זיך אין פעסט וואַיצנער בולוואר נומ' 29 וואָהין מאן אויך דיא פרענומעראציאָנס-געלדער צו זענדען בעליעבע.

יידישע פעסטער צייטונג

דיעזעס בלאטט ערשיינט דריימאל וועכענטליך מאָנטאג, מיטטוואָך אונד פרייטאג אונד קאָסטעט
פיר עסטערייך-אונגארן
גאנציעהריג 10 גולד.— קר. ע. וו.
האלביעהריג 5 גולד.— קר. ע. וו.
פירטעליעהריג 2 גולד.50 קר. ע. וו.
פירס אויסלאנד
גאנציעהריג 11 גולד.— קר. ע. וו.
האלביעהריג 5 גולד.50 קר. ע. וו.
פירטעליעהר' 2 גולד.75 קר. ע. וו.

Nr. 85, פינפצעהנטער יאהרגאנג | פעסט, מאָנטאג יא תמוז התרמ"ג. | Pest, den 16 Juli 1883.

דער עסלארער פראָצעס.
דיא פרייטאג-זיטצונג.

זייטדעם נירעדיהאזא בעשטעהט, איזט דארט ניכט זאָפיעל מעדיצינישע ווייזהייט אונד געלעהרזאמקייט געלעהרט וואָרדען, אלס דיעס דארט וועהרענד דיעזער טאגע געשעהען. פאָן דען 70 אלטעסטען יידישען ווייזען, דורך וועלכע דער עגיפטישע קאָניג תלמי דיא ביבעל אינס גריעכישע איבערזעטצען ליעס, וויהרד ערצעהלט, דאס טראָטצדעם יעדער איינצעלנע דיעזער 70 ווייזען, אין איינעם עקסטראציממער פאָן דען איבריגען אבגעזאָנדערט, דיא ביבעל-איבערזעטצונג בעווערקשטעלליגטע, זא שטיממטען דאָך דיא איבערזעטצונגען אללער דיעזער ווייזען וואָרט פיר וואָרט איבעראיין. זא וואר עס אויך דיעסמאל מיט דען דריא געלעהרטען בודא-פעסטער אוניווערזיטעטס-פראָפעססאָרען דער פאלל. טראָטצדעם יעדער פראָפעססאָר איינצעלן, אָהנע דאס עס דיא איבריגען פראָפעססאָרען מיטאנגעהאָרט, פערנאָממען וואורדע, זא שטיממטען דאָך דיא אנטוואָרטען אללער דריא, זעלבסט איבער דיא פערשיעדענסטען פראגען, אן דיא זיא דאָך ניכט דענקען קאָנטען, איבעראיין. — אונד דיעזע איבעראיינשטיממונג אלל' דיעזער דריא פראָפעססאָרען געהט דאהין, דאס מאָריץ דיא אינזוגניסטע ליגע געזאגט. דען ווענן דאס מעדכען געשלאכטעט וואָרדען וועהרע, זא העטטע דאס בלוט דאָך איינשיעסען אונד אללעס בעשפריטצען מיססען, אונד צוואר דערארט, דאס מאן נאָך אללעס וואשען אונד ווישען דורך דיא בעמיהטע וויססענשאפט בלוט-שפורען העטטע אויפפינדען קאָננען. — פערנער שטיממטען אללע פראָפעססאָרען דארין איבעראיין, דאס אללער וואהרשיינליכקייט נאָך יענע דאראער לייכע קיינע אנדערע אלס דיא דער עסטער וואר אונד דאס דיא דער טאד נור אין פאָלגע דעס ערטרינקענס איינגעטרעטען. —

זעלבסט דיא אנטי-סעמיטישען צידאָרער דארטען נאָגין רעשפעקטפאלל דיעזע געלעהרטען פארטרעגע דער הערדען פראָפעססאָרען אן, אונד נאָר פיעלע זאגטען דאביא: „ווענן מאן גלייך געלעהרטערע ארצטע נאָך טיסא-עסלאר בעריפען, זא העטטע שאָן דאמאלס דיא עסלארער הערקסענגעשיכטע איין ענדע גענאָממען, אינדעם מאן גלייך צו דער איבערצייגונג געקאָממען וועהרע, דאס דיעס דיא לייכע דער עסטער, דיא נאָגין איינפאך ערטרונקען איזט. — אָדער ווענן מאן גלייך אם ערסטען טאגע דער געריכטספערהאנדלונג, גלייך נאָך דעם פערהאָרע דעם מאָריץ, דען פראָפעססאָר שייטהויער אנגעהאָרט העטטע, זא העטטע מאן דיא לאנגוויעריגען געריכטס-פערהאנדלונגען, וועלכע אין דיעזער אונערטרעגליכען היטצע שאָן פיער וואָכען דויערן, ערשפארען קאָננען.

דער פרעזידענט פראגטע דיא פראָפעססאָרען: אב זיא איהר אים מאָנאטע יענער אבגעגעבענעס גוטאכטען, טראָטץ דער געגענמיינונג דער ניערעדיהאזער דאָקטאָרען, אונד טראָטץ דעם גוטאכטענס דעס לאנדעס-סאניטעטס-ראטהעס, דאס אין איניגען פונקטען דעם איהריגען ווידערשפריכט, נאָך פאלל-אינהאלטליך אויפרעכט ערהאלטען? — אונד אויף דיעזע פראגע אנטוואָרטעטע יעדער איינצעלנע דער פראָפעססאָרען מיט איינעם ענטשיעדענען: „יא!" — דיא פראָפעססאָרען בעגרינדעטען איהרע בעהויפטונג, דאס דיא לייכע שאָן לאנגע אונטער וואססער געלעגען וואר, מיט איהרער וויססענשאפט אונד ערפאהרונג. זיא בעוויעזען, דאס זיך דאס זאָגענאנטע לייכען-וואכס אויף דעם געזיכטע דער לייכע געבילדעט, וואס נור ביא לייכען, דיא לאנגע אונטער וואססער זינד, פארצוקאָממען פפלעגט.

דיעניגען אנטי-סעמיטישען מאכער, וועלכע דעם מאָריץ יענע מאָרד-געשיכטע איינשטודירט, דאכטען וואהל דאראן, דאס שפעטערהין דיא פראגע אויפטויכען ווירד: וואָרום מאן קיינע בלוט-שפורען געפונדען? — זיא שטודירטען דאהער דיעזעם יונגען איין, דאס ער אויסזאגע: מאן האבע גלייך נאָך דעם אבשלאכטען, דען האלז פעסט מיט איינעם פעטצען פערבונדען. — יא, איניגע אנטי-סעמיטען זאגטען זאגאר: דיא שפיטצפינדיגען יודען העטטען דאנן דען האלז צוגעליימט, דאמיט מאן ניכט איינע פערלעטצונג אם האלזע ערקעננע! אונטערזוכונגס-ריכטער בארי וואוסטע זיך היעצו זאָגאר איין געריכטליכעס אקטענשטיק צו פערשאפפען, אויס וועלכעם נאכגעוויעזען ווערדען זאָללע, דאס מאן ווירקליך איינען שניטט, אויס דעם מאן בלוט הערויסגעצאפפט אונד וואָראן דיא בעטרעפפענדע פערזאָן געשטאָרבען איזט, זא פערליימען קאנן, דאס מאן עס גאר ניכט ערקעננט.

וויא וויר בערייטס אונזערען לעזערן מיטגעטהיילט, איזט אים יאהרע 1-17 אין פעער (סילאדיער קאָמיטאט) איינע דערארטיגע בלוט-בעשולדיגונגס-געשיכטע פארגעקאָממען. בארי פערשאפפטע זיך דיא אונטערזוכונגס-אקטען דעם דארטיגען געריכטעס פאָן יענעם יאהרע, אונד דא ווירד אנגעפיהרט, דאס אין קנאבע ערמאָרדעט אונד דעססען בלוט גענאָממען וואורדע. פריילייך פאנדען דיא ארצטע קיינע אויסערליכע פערלעטצונג אן דער לייכע, אבער דיא דאמאליגען „בארביערע", וועלכע צו יענער צייט „אלס ארצטע" פונגירטען, זאגטען, מאן פינדע דא דעסהאלב קיינע שפור איינער אויסערען פערלעטצונג, וויל דיא אנגעקלאגטען יודען נאָך דער בלוט-אבצאפפונג דיא וואונדע מיט ליים בעשטריכען האבען.

אמוואש פראגטע דאהער אין דער פרייטאגס-זיטצונג דען פראָפעססאָר מיהאלקאָוויטש: אב דאס מאָגליך איזט? — אונד מיהאלקאָוויטש אנטוואָרטעטע לאכענד: „דאס מאג איין אין דאס פאָריגע יאהרהונדערט פאססענדעס „בארביער-גוטאכטען" זיין. — מאָגליך איזט עס דורכאויס ניכט: ווענן מאן נאָך איינעם זאָלכען אבשלאכטען, דען האלז נאָך זא פעסט פערבינדעט, זא מוס דאס בלוט אויך פאָן אונטער דעם פעטצען הערפארפליעסען. ווענן דיא אבשלאכטונג זא וועהרע, וויא זיא מאָריץ אנגיבט, זא קאָננטע דיא בלוטונג קיינעסוועגס אויף איינען זא קליינען ריס בעשרענקט בלייבען, דאס בלוט העטטע אין איינעם גראָסען באָגען, צוויא מעטער האָך, עמפארשיעסען מיססען."

בעקאננטליך בעהויפטעטען דיא ניערעדיהאזער דאָקטאָרען, דאס דיא דאראער לייכע איינעם גראָסען, 18 יעהריגען פרויענצימער געהאָרטע, אונד דאס דיא לייכע נאָך אויסערדעם שטארק אויפגעשוואָללען וואר. מיט רעכט פראגטע דאהער דר. היימאנן: „וויא קאָננטע מאן דיא קליידער דער קליינען 14-יעהריגען עסטער איינער זא גראָסען אונד נאָך דאצו אויפגעשוואָללענען לייכע אנציעהען?" — פראָפעססאָר מיהאלקאָוויטש הילט דיעזע פראגע פיר בעגרינדעט, אונד זאגטע: „אויך איך פראגע דאס, אונד מיינע אנטוואָרט איזט דאהער, דאס דיא גאנצע לייכען-שמוגגעל-געשיכטע ניכט וואהר איזט!" — אבער דר' טראַישלער, דער דא אין איינע ארגע קלעממע געטריעבען וואורדע, האלף זיך מיט דער מיינונג הערויס, דאס דיא עסטער ניכט נאָך דער מאָדע אין ענגען, פאססענדען קליידערן געגאנגען אונד דאס מאן דאהער איהרע יאַקע אויך איינער גראָסערען פערזאָן אנציעהען קאָננטע! — (וואָהלגעמערקט, דאס דר' טראַישלער ניכט געזאגט, עסטערס קליידער וועהרען איהם גוממי געוועזען.)

וויא בעקאננט, וואָרען דיא אנטי-סעמיטען אין לעטצטערער צייט אויף דאראויף הערומגעריטטען, דאס מאן שפעטער, נאָך אבערמאליגער אויסגראבונג דער לייכע, דיא צעהען (פוס-פינגער) דערזעלבען פערקריממט אונד איבער איינאנדער געלעגט געפונדען, וועהרענד דאָך דיא עסטער געראדע צעהען געהאבט: נון בעוויעזען אבער דיא פראָפעססאָרען, דאס דיעזע צעהען-פערקריממונג ערסט נאָך פערפאקונג דער לייכע אין איינער ענגען קיסטע געשעהען, אונד דאס דיא צעהען אם לעבען דער פערזאָן, געראדע געוועזען.

צום שליססע וואורדע דר' טראַישלער פערהאָרט. ער בעהארטע ביא זיינעם אונגינסטיגען גוטאכטען אונד וואָללטע זיך איינעם בעססערן ניכט בעלעהרען לאססען. אויף איהן קאנן מאן יא זאגען: וויא איין הונד צוריקקעהרט צו זיינעם געשפייא, זא ווידערהאָלט דער טהאָר זיינע נארהייט. (ככלב שב על קיאו, כסיל שונה באולתו.) זיינע אנטוואָרטען מאכטען זעלבסט אויף דיא אנטי-סעמיטען דען איינדרוק איינעס מענשען, דער ניכט צו אנטוואָרטען וויס, אונד פאָן איינער פערלעגענהייט אין דיא אנדערע פאללט. מאן ברויכטע זיך נור איינען טראַישלער דעם וועלט-בעריהמטען געלעהרטען שייטהויער געגעניבער צו דענקען!

טראַישלער בלייבט דאביא, ער האבע אם פוסע קיינע נארבע בעמערקט. דאפיר האבע ער אבער דיא „פיינען" נאגעל רעכט גוט געזעהען.

דיעזע איינזינניגקייט אונד האלז-שטארריגקייט וואר שאָן זעלבסט דעם פרעזידענטען צו פיעל אונד ער זאגטע צו טראַישלער: „אבער זעלבסט איהר קאָללעגע, הערר דר' קיש, האט, ווענן אויך קיינע פאללקאָממענע נארבע, אבער דאָך וועניגסטענס איינען שטריך אם פוסע בעמערקט." — אבער טראַישלער בלייבט דאביא, דאס ער אם פוסע ניכטס בעמערקט אונד דאס ער אויך קיינען שלעכטען געריך אן דער לייכע פערשפירט.

זייפפערט צו טראַישלער: „זיא האבען אלזאָ דיא נאגעל גאנץ דייטליך געזעהען. זאגען זיא מיר, וויא קאָממט עס, דאס מאן ביא דער נאָכמאליגען אויסגראבונג דער לייכע דיא נאגעל ניכט מעהר פארגעפונדען?"

טראַישלער: „וואס וויים איך! מאן האט זיא פיעללייכט געשטאָהלען!"

זייפפערט: „אבער ביא דיעזער אויסגראבונג איבערצייגטע מאן זיך געריכטליך, דאס דער זארג נאָך ניכט בעריהרט וואורדע!"

טראַישלער וויים ניכט צו אנטוואָרטען.

זייפפערט: „דיא לייכע מיסטע אלזאָ נאָך איהרער אגזיכט געשמוגגעלט וואָרדען זיין? וויא מיינען זיא געהט דאס זא לייכט?"

טראַישלער: „פריילייך געהט דאס ניכט זא לייכט, אבער ווענן מאלאטה אין זיינעם איגענען פאלאסטע אין בודא-פעסט פאָן זיינעם דיענער ערמאָרדעט ווערדען קאָננטע — זא מיסטע וואהל אויך דיעזער לייכען-שמוגגעל מאָגליך זיין!" (דיעזער פערגלייך פאסט זא, וויא דער אלטע ווייטץ: „דיא יודען זינד געשטאנדען אם בערגע סיני, דאהער געהען דיא גאנזע בארפוס!")

יעטצט קאם אמוואש איבער טראַישלער. עס

אטוואש צו בעלקי: „מאן האט היער דיא
גוטאכטען דער גירעדיהאזער ארצטע, וויא איך דאס
גוטאכטען דעם לאנדעס-סאניטעטס-ראטהעס פֿער-
לעזען. האלטען דיא הערדען פראפעססארען איך
ווייטער איהר גוטאכטען אינפערקירצט אויפרעכט?"

בעלקי: „יא!"

אטוואש: „וואס זאגען זיא דאך צום גוטאכ-
טען דעם לאנדעס-סאניטעטס-ראטהעס?"

בעלקי: „איך קאנן דאריבער ניכטס זאגען, וייל
עס מיט קיינער „בעגרינדונג" פֿערזעהען איזט!"

אטוואש: „בייא אויפֿפֿינדונג דער לייכע אין
טיסא-דאדא האבען אין דערזעלבען איינינגע יא דיא
עסטער ערקאנגט אונד פֿיעלע ניכט. וואס איזט דא
איהרע מיינונג היעריבער?"

בעלקי: „מיינע מיינונג איזט, דאס מאן אין
איינער לייכע, וועלכע נור איינינע טאגע אלט איזט,
זעהר שווער דיא געזיכטע פֿערזאן פֿינדען קאנן. —
אין פעסט לייטע איך נור זייט צוויא יאהרען דיא
פאליציילייכען לייכען-בעזיכטיגונגען — אונד דאך
האבע איך אין דיעזער צייט פֿיעלע ערפאהרונגען
געמאכט, דאס מאן אין איינער, איינינע טאגע אלטען
לייכע קוים דיא פערזאן הערויספֿינדען קאנן, דער
זיא אייגענטליך געהארטע. איך זעלבער קאנגטע
איינסט נור שווער אין דער לייכע איינע פערזאן,
דיא איך פֿריהער קאנגטע, ווידער ערקעננען. עס
איזט אלזא אויך דאס, דאס דיא אייגענען פֿערוואנד-
טען דער עסטער דיא לייכע ניכט ערקאנגטען, ווע-
ניג צו געבען."

אטוואש: „איזט עס מאגליך, דאס האראוואטה
איינע נארבע אם פֿוסע דער לייכע ווערגייבען
קאנגטע?" —

בעלקי: „יא! דיא אבערהויט האט יא שאן
אהנעדין געפֿעהלט, אונד מיט דעם רייבען קאנגטע
איך דיא אונטערהויט זאממט איינעם שטיק פֿלייש
וועגגעריעבען ווערדען."

פֿערנער ערקלערט בעלקי, דאס אויף דעם
געזיכטע דער לייכע זיך שאן איינע ארט פֿאן לייכענ-
וואכס געבילדעט, אונד דאס קאנן נור זיין בייא איינער
לייכע, דיא שאן מעהר אלס צוויא מאנאטע אונטער
וואססער וואר.

שליעסליך פֿראגטע דער פרעזידענט הערין
בעלקי: וויא ער זיך דאס ערקלערען קאנן, דאס דיא
צעהען (פֿינגער-שפיטצען) דער לייכע איבעראיינ-
אנדער געקריממט וואַרען?

בעלקי: „אם לעבען דירפֿטע דאס ניכט גע-
וועזען זיין, זאנדערן עס געשאה דיעס ערסט נאכדעם,
אלס מאן דיא לייכע אין איינער ענגען קיסטע צוזאמ-
מענדרענגטע."

זאמיט וואר דאס פֿערהאר מיט פראפעססאר
בעלקי גאנץ בעענדעט. זיינע אויסזאגען וואַרען
אלזא דורכאויס געגען דאס גוטאכטען דער אנטי-
סעמיטישען דאקטארען.

איינע גירעדיהאזער דעפעשע פֿאם 11-טען
דיעזעס מעלדעט: „אים גינסטיגסטען פֿאללע קאנן
דיא געריכטס-פֿערהאנדלונג פֿאר זאמסטאג, דעם
21-טען יולי, ניכט צו ענדע זיין. עס זינד נאך פֿינף
זאכפֿערשטענדיגע אונד 32 בערייטס איינגעריפענע
צייגען צו פֿערהארען. פֿאן דיעזען 32 צייגען ווירד
איינער איינע איבעראויס וויכטיגע אויסזאגע מאכען.
פֿאן דען אדוואקאטען ווירד נור איינער זיין, דער דיא
אייגענטליכע אנקלאגע-רעדע געגען דיא יודען האל-
טען ווירד, נעמליך דער אדוואקאט סאלאי; דענן דער
אייגענטליכע אפֿפֿענטליכע אנקלעגער, נעמליך
שטאאטס-אנוואלט זייפֿפערט, ווירד דיא אנקלאגע
געגען דיא יודען פֿאללען לאססען אונד עהער דיא
אנקלאגע געגען באריַ, פעטצעלי אונד רעטשקי
באגדי ערהעבען. דער שטאאטס-אנוואלט ווירד
איינע זעהר גראסע רעדע האלטען, אונד אויך דיא
פֿינף פערטהיידיגער ווערדען דא גאר פֿיעלעס צו
זאגען האבען. אונטער זאלכען אומשטענדען ווירד
דער געריכטסהאף ערסט געגען ענדע דיעזעס מא-
נאטס דאס אורטהייל פֿערקינדיגען קאנגען.

אן אללע קאמיטאטס-בעהארדען אין ערלאס דעס
קולטוס-מיניסטערס ערגאנגען, אין וועלכעם עס הייסט:
דיא געגענווערטיגען יידישען מאטריקענ-פֿיהרער
מיססען איינער פריפֿונג אונטערצאגען ווערדען, אב
זיא דיעזעס פֿאך גוט פֿערשטעהען. נייא דירפֿען נור
זאלכע לייטע אלס מאטריקענ-פֿיהרער אנגעשטעללט
ווערדען, וועלכע איינע אונטער-רעאל-שולע אדער
איין אונטער-גימנאזיאום אבזאלווירט האבען, אונ-
גארישע בירגער זינד אונד אונגאריש פערשטעהען.
זאלכע מאטריקענ-פֿיהרער דירפֿען קיינע ווירטהס-
הייזער אונד קיינע הייזירער זיין! (היערין מאג דער
גרונד ליעגען, דאס הערר טרעפֿארט פֿעראָרדנעטע,
דאס נור זאלכע יונגע לייטע אין דער פרעסבורגער
„ישיבה" אויפֿנאהמע פֿינדען מאגען, וועלכע איינע
אונטער-רעאל- אדער גימנאזיאל - שולע בעזוכט
האבען, דא ענדליך דאך דיא ראבבינער אין ערס-
טער רייהע דאצו בערופֿען זינד, דיא מאטריקען צו
פֿיהרען!) —

* (אונזערע גירעדיהאזער
בעריכטע.) אונד ווידער בעקאממען וויר
פֿאן איינינען לעזערן פֿארוויירפֿע דאריבער, דאס אין
דען גראסען טאגע-בלעטטערן „מיללער-לאנגע" בע-
ריכטע איבער גירעדיהאזא צו לעזען זינד, וועהרענד
זיא אין אונזערעם בלאטטע פֿיעל קירצער ערשיי-
נען. זיא מיינען דאהער: גאטט ווייס, וועלכע האָב-
וויכטיגע זאכען וויר דא וועגלאססען. — זאנדערבאר!
מאן זאללטע נאך דעמיינינגען דאנקען, דער דיא
הארטען ניססע קנאקט, דיא מאנדעל פֿאן דער האר-
טען שאאלע בעפרייט אונד נור דען אייגענטליכען
קערן ליעפערט — אונד נון מאכט מאן איהם נאך
פֿארוויירפֿע, דאס ער ניכט אויך דיא שאאלען צום
פֿרעססען הערגיבט! וויר בעמיהען אונס דא, דאס
ריינע קארן פֿאן שפרייא הערויסצוזוכען, דאמיט מאן
דיא פֿיעלע אוננוטצע שפרייא ניכט מיט-פֿערשלוקען
מיססע. יעדער לעזער דער גראסען טאגע-בלעטטער
ווייס דאריבער צו ערצעהלען, וויא לאנגווייליג אונד
אפֿט אויך עקעל-ערעגענד פֿיעלע שטעללען אין
דיעזען גירעדיהאזער בעריכטען זינד. ווענן מאן צום
ביישפֿיעלע ביים פֿערהארע פֿאן יעמאנדעם עטוואס
הערויסבריגגען וויל, — דא פֿאנגט מאן אן צו פֿרא-
גען: אים וויא פֿיעל דעם מארגענס ער געוואהנליך
אויפשטעהט, וואס ער צו פֿריהשטיקען פֿפֿלעגט אונד
וויא פֿיעל שטיק צוקער געוואהנליך אין דען קאפֿפֿע
ניכט, דורך דיעזע אונבעדייטענדען פֿראגען געלינגט
עס וואהל אפֿט, דען פֿערהארטען זא צו פֿערווייקעלן,
דאס ער זיך ווידערשפריכט אונד דאס זיינע ליגענ-
האפֿטע אויסזאגע צו טאגע טריטט, אבער אפֿט גע-
לינגט עס עבען ניכט. אים פֿאללע דעס געלינגענס
טהיילען וויר אויך דיעזע אונבעדייטענדען פֿראגען
מיט, אבער אים פֿאללע דעס ניכט-געלינגענס לאס-
סען וויר עבען דאס אוננוטצע פֿערהאר פֿארט. אי-
בערהויפט מאגען זיך אונזערע לעזער דאראויף פֿער-
לאססען, דאס וויר פֿערשטעהען, דאס צו ברינגען,
וואס פֿיר אונס וויכטיג איזט, אונד דאס אונוויכטיגע
וועגצולאססען.

דיא היטיגע געריכטס-פֿערהאנדלונג.

איבער דיא היטיגע גירעדיהאזער געריכטס-
פֿערהאנדלונג טעלעגראפֿירט אונס אונזער בעריכט-
ערשטאטטער פֿאלגענדעס:

היטע פֿאר דער אפֿפֿענטליכען געריכטס-
זיטצונג שפיעלטע זיך צווישען דעם פראפֿעססאר
שיטהייער אונד פֿאלכע פֿאלגענדע סצענע אב: דאס
פֿאלק האט גראסען רעשפעקט פֿאר דען בודא-
פעסטער אוניווערזיטעטס - פראפֿעססארען אונד
האָרכט אויף יעדעס וואָרט, דאס דיעזע רעדען. בע-
פֿאר נון שיטהייער אין דען געריכטס-זאאל געטרע-
טען, וואָרף זיך פֿאר איהן איין בויערנ-וייב מיט
איינעם קראנקען קינדע אונד ריעף: „זיא זינד יא
דער גראסטע דאקטאר אויף דער וועלט, קורירען
זיא דאך מיין קינד!" — אומזאנסט בעטהייערטע
איהר שיטהייער, דאס ער קיין פראקטישער ארצט
זייא, דאס ער זיך יעטצט נור אן דער אוניווערזיטעט
מיט אנאטאמיע בעשעפֿטיגע — אבער דאס בויערנ-
וייב וואללטע פֿאן איהם ניכט וועגגעהען.

היערויף וואורדע פראפֿעססאר מיהאלקאוויטש
אויפגעפראגט, — זא וויא דיא צייגען, זא ווערדען יעטצט

איך דיא הערדען פראפֿעססארען איינצעלן אויס-
געפראגט, אהנע דאס דיא איבריגען זאכפֿערשטענ-
דיגען דאבייא זינד אונד עס צוהארען. מאן וויל
עבען זעהען, אב דיא הערדען זאכפֿערשטענדיגען
איינאנדער ניכט ווידערשפרעכען. געסטערן וואר-
דע בעלקי אונד היטע ווידער מיהאלקאוויטש איינ-
צעלן פֿערהארט. אבער מיהאלקאוויטש זאגטע היטע
גאנץ זא אויס, וויא בעלקי געסטערן. ער זאגט
עבענפֿאללס, דאס ווענן דאס מעדכען אבגעשלאכ-
טעט וואָרדען ווערע, זא ווירדען וועגדע אונד באָ-
דען דער סינאגאגע מיט בלוט בעשפריטצט וואר-
דען זיין. —

שיטהייער זאגטע: „ווענן ווירקליך איינע אב-
שלאכטונג געשעהען ווערע, זא העטטע מאַריין
אונבעדינגט בלוט זעהען מיססען: דאס בלוט מיס-
טע יא באגענ-פֿארמיג אויפֿשיעסען. וואס דיא וואס-
סערלייכע בעטריפֿפֿט, זא איזט עס אויך גאנץ נא-
טירליך, דאס דיא האארע, דיא לאנגען זאָיאהל, אלס
דיא קורצען, אויספֿאללען מיסטען.

פרעזידענט צו מיהאלקאוויטש: „וויא קאממט עס,
דאס זיא אים גוטאכטען אים דער בעשאפֿפֿענהייט
דער לייבעס-קנאכען דאראויף שליעסען, דאס יענע
פערזאן 16 ביז 17 יאהרע אלט געוועזען זיין מיסטע,
אונד שליעסליך גלויבען זיא דאך, דאס עס דיא 14
יעהריגע עסטער וואר?"

מיהאלקאוויטש: „אים דען קנאכען קאנן מאן
עבען ניכט גענויא דאס אלטער אויף איין יאהר
מעהר אדער וועניגער בעשטיממען: עס מיססען
עבען היעבייא אויך נאך אנדערע זאכען אין בעטראכט
געצאגען ווערדען."

אויף ווידערהאלטעס פראגען דעס פרעזידענ-
טען אנטוואָרטעטע מיהאלקאוויטש ווידערהאלט,
דאס דיא לייכע דיא איינעס 14-יעהריגען מעדכענס
זיין קאננטע.

אויף זייפֿפערטס פראגע אנטוואָרטעטע מיהאל-
קאוויטש, דאס ווענן דיא עסטער זא אבגעשלאכ-
טעט וואָרדען ווערע, וויא מאַריין זאגט, זא ווערען
אויך איהרע קליידער דערארטיג מיט בלוט בע-
שפריטצט, דאס דיא בעמיקער, זעלבסט נאך פֿיעלעם
וואשען דער קליידער, אן דענזעלבען בלוט העטטען
פֿינדען מיססען, אונד דאך האבען אויך דיא בעסטען
בעמיקער דא קיינע בלוט-שפורען געפֿונדען!

וועגען דער גראסען היטצע מוסטע מאן היטע
פֿריהער דיא דאסט-שטינדע אינטערעטען לאס-
סען. — נאך ווידער-אויפֿנאהמע דער זיטצונג היעלט
פראפֿעססאר שיטהייער איינען זעהר גראסארטי-
גען צוויישטינדיגען פֿארטראג, וועלכעם זעלבסט דיא
אנוועזענדען אנטי-סעמיטען רעשפעקטפֿאלל לויש-
טען. ער בעוויעז דיא אונווייסענהייט דער גירעדי-
האזער ארצטע בייא איהרער לייכענ-בעשויא אונד
בעוויעז אויך, דאס דיא צעהען ניכט ביים לעבען
זאנדערן ביים צוזאממענדריקען דער לייכע אין דער
קיסטע פֿערדרעהט וואורדען.

מיט איינעם וואָרטע: דאס ערגעבניס דעס היי-
טיגען פֿערהארעס וואר דורכאויס צו גונסטען דער יודען.

געשעפטסבעריכט.

געטריידע-געשעפֿט. פֿאן ווייצען וואר געסטערן
פֿיעל צו מארקטע געבראכט, דער פֿערקויף וואר שוואך, 12000
מעטער-צענטנער ווארדען פֿערקויפֿט.

ווייצען, טהייס, 500 מעטצי 80,5 קילא 10,60 גול.
100 מעטצי 80,5 קילא 10,55 גולד. 200 מעטצי 80,5 קילא
10,50 גול. — 200 מעטצי 78,8 קילא 9,80 גולד. 100 מעטצע
78,0 קילא 9,80 גולדען. 100 מעטצע 77,2 קי 9,80 גולד.
150 מעטצי 76,8 קילא 9,50 גול. 100 מעטצי 78, 9,50 גול.
באטשקער 100 מעטצע 78,5 קילא 10,— גולדען. —
נארד-אונגארישער 500 מעטצי 78,5 קילא 9,60 גולד. —
פעסטער-באָדען 300 מעטצי 79, קילא 9,80 גולד. —
200 מעטצי 79, קי 10,70 גול. 200 מעטצי 79,3 קי 10,— גול.
(אללעס פער 3 מאָנאטע.)

לאטטא-ציעהונג פֿאם 11. יולי 1883.

הערמאננשטאדט:	51	54	21	12	18
לעמבערג:	12	9	42	79	24
פראג:	55	10	21	2	9

פֿעראנטוואָרטליכער רעדאקטער: מאיר בר"י רייז.

פֿערשיעדענע נייאיגקייטען.

* (בעצינגליך דער יידישען
מאטריקענ-פֿיהרער) איזט דיעזער טאגע

Eigenthümer und verantwortlicher Redakteur: M. REIS.

Budapest, 1883. — Druck v. M. Burian, Waitznerboulevard.

דאס אלטער שליעסען וואללטע, איס דענען מאן היערויף ניכט שליעסען קאנן, אונד דאס ער געראדע זאלכע קארפער-טהיילע, איס דענען מאן זא אויך דאס אלטער שליעסען קאנן, גאר ניכט אונטערזיכטע! —

„זעהען זיא, העדר דאקטאר! (זאגטע אטוואיש) ביי דער טיסא-לאקער לייכע האבען זיא אונטער אייד איין גוטאכטען אבגעגעבען, דאס דיא פערזאן 18 יאהרע אלט וואר, אונד אם ענדע שטעללטע עס זיך הערויס, דאס זיא נור 15 יאהרע אלט געוועזען! ביי דער טיסא-דאדאער לייכע האבען זיא ווידער אונטער אייד איין גוטאכטען אבגעגעבען, דאס דיא פערזאן 18 ביז 20 יאהרע אלט וואר. ווא איזט דענן דיא גאראנציע, דאס זיא זיך היער ניכט עבענפאללס געאירדט האבען?"

נון ריכטעטע דער פרעזידענט אן שייטהויער דיא פראגע: „דיא היעזיגען דאקטארען זאגען, דאס אין ערטרינקענער געוואהנליך פיעל שטראה אונד גריעזער אין דען הענדען האלטע, אונד דא מאן דיעס אין דען הענדען דער דאדאער לייכע ניכט געפונדען, זא שלאסען דיא היעזיגען ארצטע הערויס, דאס זיא ניכט ערטרונקען איזט. איזט דאס ריכטיג?"

היערויף אנטווארטעטע פראפעססאר שייטהויער, דאסס דאס נור איינע „טרויענד אונד איינע נאכט-געשיכטע" איזט, וואריבער אין וויססענשאפטליך געבילדעטער מענש נור לאכען קאנן! — דיא היעזיגען דאקטארען זאגען, דיא עסטער זיא מאגער אונד קליינער געוועזען, אלס דיא טיסא-דאדאער לייכע. דאס איזט יא גאנץ זעלבסטפערשטענדליך, דענן דורך דיא פיילניס אונד אנשוועללונג ערשיינט דיא לייכע דיקער אונד גראססער.

נאכדעם נון פראפעססאר שייטהויער דיא וואהרשיינליכקייט נאכגעוויעזען, דאס דיא דאדאער לייכע דיעניגע דער עסטער שאלימאשי געוועזען זייא — ערהאב זיך פערטהיידיגער דר׳ פריעדמאנן אונד זאגטע: „לאבליכער געריכטסהאף! נאכדעם נון דיא פערנעהמונג דער זאכפערשטענדיגען בעענדעט איזט אונד נאכדעם דיענסטאג, דען 17-טען דיעזעס, היער אין דיעזעם זאאלע דיא זיטצונג דער קאמיטאטס-קאנגרעגאציאן אבגעהאלטען ווירד, אונד זיי אלזא אן דיעזעם טאגע היער דיא פערהאנדלונגען ניכט פארטזעטצען קאננען, — זא בעאנטראגע איך, דער געריכטסהאף מאגע זיך דיענסטאג נאך עסלאר בעגעבען, אום דיא דארטיגע סינאגאגע אונד דיא אומגעבונג צו אונטערזוכען, אום צו זעהען, אב דא איינע מארד-טהאט אויף דיא ווייזע האט שטאטטפינדען קאננען, וויא זיא מאריין שארף אנגיבט! איך דען מאריין שארף מאגע מאן נאך עסלאר מיטנעהמען, דאמיט מאן זעהע, אב מאריין שארף אין דיא פארהאללע דער סינאגאגע דורך דאס שליססעל-לאך בליקען אונד דארט איינען זאלכען פארגאנג גענוי זעהען קאננע!"

פרעזידענט: „איבער דיעזען אנטראג ווירד דער געריכטסהאף ערסט ענטשיידען. פיר יעטצט דיענע איך פאלגענדע מעלדונג פאר: דער שטוהלריכטער יארטי פערשטענדיגט מיך, דאס איינע געוויססע פרייא שטריקא איס טאקאי ביים ראקאמאזער ריכטער איינגעזאגט, דאס דער טאקאיער יידישע איינוואהנער יאזעף רייזמאנן איהר 500 גולדען פערשפראכען האט, וועגן זיא זיך בעמיהט, אין דער טיסא-עסלארער געשיכטע דיא וואהרהייט הערויסצוברינגען. איס דעמזעלבען גרונדע האט דיעזער רייזמאנן אויך איינער פרייא, נאמענס לאצקא, 200 גולדען פערשפראכען."

רייספערט: „איך ביטטע, דיעזע געשיכטע ניכט מיט דיעזעם פראצעססע אין צוזאממענהאנג צו ברינגען, דיא ראקאמאזער געשיכטע איזט איינע זאכע פיר זיך. דיעזער רייזמאנן געהארט ניכט צו דען אנגעקלאגטען אין דיעזעם פראצעססע; מאן מאגע דאהער היער קיינע נייען פערוויקעלונגען מאכען!"

אטוואש: „לאבליכער געריכטסהאף! איך שטיממע דער אנזיכט דעס העררן שטאאטסאנוואלטעס ביי אונד זאגע, דאס וועגן דא ווירקליך דיעזער רייזמאנן איינען צייגען בעשטעכען וואללטע, זא זאלל מאן איהן נאך דער שטרענגע דעס געזעטצעס בעשטראפען. מאן זאלל דא איינען אונטערזוכונגסריכטער אין דיעזער אנגעלעגענהייט ענטזענדען, אבער יא ניכט דען ב א ד י! דענן עבען באדי

איזט עס נאך איממער, דער דורך איינען געוויססען ג ו נ י א בערייטס מעהרערע אונבעגרינדעטע אנצייגען ערשטאטטעט ליעס!"

הייזמאנן: „טאקאי געהארט גאר ניכט אונזערעם, זאנדערן דעם איהעליער געריכטסהאפע אן, וועסהאלב עבען דער איהעליער געריכטסהאף דיעזע אנגעלעגענהייט מיט יאזעף רייזמאנן שליכטען מאגע!"

פרעזידענט: „אויך היעריבער ווירד דער געריכטסהאף דיא ענטשיידונג טרעפפען. דיא שלוס-פערהאנדלונג ווירד דעמנאך אם מאנטאג, 9 אוהר פריה פארטגעזעטצט ווערדען."

איינע נירעגיהאזער דעפעשע פאם 14-טען יולי מעלדעט: „מאנטאג (נעמליך הייטע) ווערדען דיא צוריקגעבליעבענען מארמאראשער צייגען אונד מיטטוואך ווערדען דיא צוריקגעבליעבענען טיסא-עסלארער צייגען פערהארט ווערדען. איס דער מארמאראש ווערדען אויך דיעניגען אמטס-פערזאנען פערנאממען, פאן דענען מאטהעי געזאגט, דאס זיא מיט איהם איין פראטאקאלל אויפגענאממען, אהנע דאס ער געוואוסט, וואס דארין שטעהט. — איס עסלאר זינד נאך, וויא אונזערע לעזער וויססען, דער פאטער דער יוליע וואמאשי, וויא אויך דער ריכטער גאבריעל פארקאש, צו פערהארען. מאן מיס דא נאך דיא יוליע וואמאשי איהרען עלטערן אונד דעם עסלארער ריכטער געגענאיבער שטעללען אונד עס זא הערויסצובריגען זוכען, אויף וועלכע ווייזע דיעזע יוליע וואמאשי איהרע בעשווארענע צייגען-אויסזאגע ווידערריפען; זאללטע נון דאס צייגען-פערהאר אונד זאללטען אויך דיא רעדען דעס שטאאטס-אנוואלטעס אונד דער פערטהיידיגער ביז מאנטאג, דען 23-טען יולי, בעענדעט זיין, זא ווירד זיך דער געריכטסהאף נאך פאללע אכט טאגע צייט לאססען, אום זיין אורטהייל צו פערקינדיגען. דיא אורטהיילס-פערקינדיגונג דירפטע אלזא ערסט מאנטאג, דען 30-טען יולי, שטאטטפינדען. אים געזעטצע איזט נעמליך פארגעשריעבען, דאס פאן דער בעענדיגונג דער שלוספערהאנדלונג ביז צום טאגע דער אורטהיילס-פערקינדיגונג האכסטענס איין אכטטעגיגער צייטראום פערשטרייכען דארף — אונד נון האט זיך דער נירעגיהאזער געריכטסהאף עבען דיעזען האכסטען צייטראום פאן אכט טאגען!

פערשיעדענע נייאיגקייטען.

* (ש א ד ע א ו ם י ע ד ע ס ו ו א ר ט!)

יא, שאדע אום יעדעס ווארט, דאס מאן געגען ראהלינג פערליערט! דער מאנן איזט אונפערבעססערליך אונד אין דער העברעאישען שפראכע, אויף דערען קעננטניס ער זיך זאפיעל צו גוטע טהוט, עבענזא אונוויססענד, וויא דיא נירעגיהאזער ארצטע. דיעזע נירעגיהאזער ארצטע טראטצען אללען געלעהרטען אייראפאס אונד אויך ראהלינג טהוט דאסזעלבע. ראהלינג האט איינען געטייפטען פאלנישען הויז-יודען ביי זיך, דער זיך ד״ר יוסטוס נעננט — אונד דיעזער מאכט זיך דען געלעהרטעסטען שפאס, דעם געריישטען ד״ר ראהלינג איינצורעדען, דאס זיך אין דיעזעם אדער יענעם „ספר" דיא שטעללע פארפינדעט, וועלכע אויף דען געבראויך פאן כריסטענבלוט זייטענס דער יידען דייטעט. אינזעגסט פערדרעהטע אונד פערשטעלטע דיעזער יוסטוס איינע זאלכע שטעללע אים דעם „ספר הלקוטים" אונד יעטצט טראגט ער דיעס נאך מיט איינער שטעללע אים דעם „זוהר" חלק ב׳ דף קי״ט. אין דעם וועסט-אונגארישען גרענצבאטען שרייבט נעמליך יעטצט ראהלינג פאלגענדעס: „אים זוהר" שטעהט עס גאנץ דייטליך הערויס, דאס אללע ניכט-יידען גאטטלאזע זינד אונד דאס מאן איהרע טאכטער אויף פאלגענדע ווייזע שלאכטען זאלל: 1) דאס שלאכטען זאלל געשעהען אין געגענווארט מעהרערער יידען; 2) דיא אנוועזענדען יידען זאללען פאר דעם שלאכטען איין געבעט שפרעכען; 3) דאס שלאכט-מעססער מיס מאן 12-מאל בודק זיין, אב עס קיינע „פגימה" האט; 4) דאס ניכט-יידישע מעדכען ווירד געשלאכטעט, אינדעם מאן איהם צופאר דען מונד פערשטאפפט, דאמיט עס ניכט שרייע; 5) דאס מעדכען ווירד זא געשלאכטעט, דאס מאן אללעס בלוט אבפליעסען לאססט, דאמיט דער קארפער זיינע פארבע פערליערען אונד ערבלאססע וויא דיא טאדטען, אונד ענדליך 6) שפריכט דער שעכטער נאך דעם שלאכטען איין שלוס-געבעט, אינדעם ער פאר גאטט איינען „נדר" אבלעגט, יעדען טאג זאלכע אפפער דארצוברינגען צו וואללען!" — אלל דאס זאלל נאך ראהלינג גאנץ דייטליך אים הייליגען „זוהר" חלק ב׳ דף קי״ט שטעהען! נון, דער „זוהר" איזט ניכט זא זעלטען, וויא דאס „ספר הלקוטים"; עס קאנן דא יעדער למדן דיעזע שטעללע נאכשלאגען אונד זעהען וואס דא יוסטוס אונד ראהלינג הינייגלעגט. דיא שטעללע בעגיננט דארט וויא פאלגט: „ואינון דלא רשימין בתורה ובמצות ... שקין הם לכם, לאו אינון ישראל אלא עמי הארץ ... ועל בנותיהן איתמר: ארור שוכב עם כל בהמה, ומיתתהון מיתה באתגלי, ולית מיתה אלא עניותא וכו׳." — דער „זוהר" בעציעהט זיך היער אלזא גאר ניכט אויף ניכט-יידען, זאנדערן אויף דיא עמי הארץ, אויף דיא ראהע אונד אונוויססענדע קלאססע אונטער דען יידען זעלבסט, וועלכע ניכט דיא תורה אונד ניכט איהרע געבאטע בעאבאכטעט. דיעזע פאלקס-קלאססע ווירד פאם „זוהר" פערדאממט, אונד ער אבמעט איהרע טאכטער וויא דיא טהיערע, זא טריפפט דיא טאדעס-שטראפע אין דער געשטאלט דער ארמוטה, דענן איין ארמער גלייכט איינעם טאדטען, נון גיבט עס איינע פערבארגענע אונד איינע אפפענטליכע ארמוטה, דיעזער טאד דעם ארמען איזט אבער וויא דאס אפפענטליכע פערגאססענע בלוט איינעם טהיערעס. וועגן אבער דיעזע אונוויססענדען זיך בעקעהרען, זא איזט דיא ארמוטה איינע פערבארגענע. ביי איהרער זינדען-בעקענטניס מיססען דיעזע פאלגענדעס געבעט האלטען: „איך געשטעהע מיינע זינדען, בעקעננע טעגליך דיא איינהייט גאטטעס, דאמיט איך מיט דעם ווארטע „אחד" איינסט שטערבע, וויא דאס בשר געשלאכטעטע טהיער. דענן דען חלף מיט מאן 13-מאל „בודק" זיין, אונד דער חלף דארף איזט דרייצעהן, אונד „אחד" מאכט אויס דרייצעהן! — דאס איזט דער „היינט-פשט". דער עם הארץ ראהלינג אבער דייטעט דאס ווארט „עמי הארץ" אויף דיא כריסטען אונד דאס ווארט „ומיתתהון" בעציעהט ער אויף על בנותיהן, אויף דיא כריסטען-טאכטער אונד ניכט אויף דיא עמי הארץ אונד דאביי לאסט ער דיא ערקלערונג „ולית מיתה אלא עניותא" גענצליך וועג. — עס ווערע שאן צייט, דאס דיא בעהארדע געגען דיעזען מענשען איינשרייטע, דענן מארגען קאנן ער ווידער מיט איינער פעלשונג דער ביבעל קאממען אונד זאגען: „ואלה שמות בני ישראל, הייסט, דאס מאן אללע כריסטען-מעדכען אבשלאכטען מיססע!" — מערקווירדיג אונד זאנדערבאר: צור צייט אלס פפעפפערקארן עבענזא וויא ראהלינג געגען דיא גמרא אויפגעטרעטען אונד מאן דיעזע פערברעננען וואללטע, דא זאגטען פאפסט אונד אנגעשטעללטע גייסטליכע: דיא גמרא מאגע מאן שאן פערברעננען, נור דען זוהר דירפע מאן ניכט בעריהרען, וויל ער אויך פיר דיא כריסטען הייליג איזט, אינדעם אים דעמזעלבען דיא „הייליגע דרייפאלטיגקייט" (אמונת השלוש) נאכגעוויעזען זייא. אלזא דיא געלעהרטען כריסטליכען האבען דאמאלס אים דעם „זוהר" דיא לעהרען דעס כריסטענטהומס הערויסגעקליגעלט, אונד יעטצט קליגעלט ראהלינג אים דעם „זוהר" הערויס, דאס מאן דיא כריסטען-מעדכען אבשלאכטען מיססע! — וואס בעווייזט דאס? דאס דיא כריסטען איבערהויפט ניכטס דאפאן פערשטעהען אונד דאהער דען „זוהר" אין רוהע לאססען מאגען! — איבריגענס האט שאן ד״ר יעללינעק אין איינער דייטשען צייטונג אין דיעזער אנגעלעגענהייט דעם ראהלינג איינען טיכטיגען היעב פערזעטצט — אונד איין זאלכער „פאטש" איזט דאך אין איינער דייטשען צייטונג אנגעצייכנעטער, אלס אין איינעם אנדערען בלאטטע, וועלכעס פאן כריסטען ניכט געלעזען ווירד!

* (ג ר א ס ע ס ב ר א נ ד-א ו נ ג ל י ק.)

דיא בעריהמטע קאמיטאטס-שטאדט ליפטוי-סענט-מיקלאש אונד דאס דארט אן דערזעלבען געלעגענע דארף ווערביצע זינד אם 13-טען דיעזעס (פרייטאג) פאסט גענצליך ניעדערגעבראננט ווארדען. דאס פייער בראך אייגענטליך אין דעם דארפע ווערביצע אויס; דער ווינד טריעב יעדאך דיא פונקען נאך דער שטאדט, דיא אין פאלגע דעססען עבענפאללס אין איינען אשענהויפען אומגעוואנדעלט ווארדע. צוואנציג מענשען זינד איין אפפער דער שנעלל אום זיך גרייפענדען פלאממען געווארדען. פאללייפיג ווארדען

שטעללטע זיך דא הערום, דאס דער אדוואָקאַט אטוואַס אין זינעם קלינסטן נאַגעל מעהר מערבערשישע וויסען דאס, אלס טראַטלער אין זינעם נאַנצן לעבען.

אטוואַס צו טראַטלער: „זיא זאָגען, דער טאָג ווערט דא דורך אללגעמיינע בלוט-אַרמוטה אינגעטרעטען, ווייל דא ליכט נאַנץ אבגעמאַנערט ווארען — אונד דאָך שרייבען זיא אין אהרעם נוטאַכטען, דאס דיא ליכט אינער צעמלך גוט גענעהרטען פערזאָן אנגעהאַרט! — זיא רייטען זיא דעם צו-זאַמען?" —

הערוויך אנטוואָרטעט טראַטלער מיט אינער נאַבהייט. —

אטוואַס: „איך בשטע, אהרע ווארט בעם-סער צו ווהלען, הערר דאָקטאָר! — זיא בעהייט-טעטען, דאס דאס האאר אבראַזירט ווארדע, אונד דיא וויסענשאַפט ווייזט זיא נאַנץ בעשטימט נאָך, דאס דיא פאָן אינעם אבראַזירען גאָר קיינע ערדע זיין קאָנן! זיא, דאזוולבע מעדיצינישע בוך, איך ווילעם זיא זיך פאַרטווהרען בעיפאָלן, איזט דער גראַדע ג ע ג ע ן אהרע אנזוכט."

טראַטלער קאָנן הערויך קיינע בעפעהרונגען אנטוואָרט געבען.

אטוואַס: „אין אהרעם נוטאַכטען זאָגען זיא, דאס דער קאַדער ענער פערזאָן, וועלכער דיא דאַדאער ליכט געדאַכטע, וואָהל „אויסגעזלעכט" ווארען. וואס פערשטעהען זיא דאַרונטער?"

טראַטלער: „נון, דאס זיא „וואָהל אויסגעזלעכט" דעם וואָרט: דאס איזט שאָן זיא אין אללגעמיינער אויסדרוק."

אטוואַס: „עס איזט דער אללגעמיינע אויס-דרוק אינעם נוכט-אַרצטעס: אבער אין אַרצט שפּרוכט הער נוכט זיא. דאס איזט קיין וויסענ-שאַפטליכער בעגריף. זיא האבען פאָן דעם וואָרט „אויסגעזלעכט" דאַרויף געשלאָסען, דאס דיא פערזאָן: אהרע אלט זיין קאָנטע."

טראַטלער, דער זיך נוכט מעהר צו הערצען וואוסטע, זאָגטע הערויך: „איך האבע אם 11טען יוני 1882 צום ערסטענמאַל אין מיינעם לעבען אינע „אבסעד-ליכט צוה" געריכטליכען בעוואַכטונג גע-האבט, ווענן איך געוואוסט העטטע, וועלכע פאָלגען דיא זאכע האבען ווערד, העטטע איך מיר בעסער אכט געגעבען."

דאַרויף ריעף אטוואַס לאַכענד: „איך גלייכע עס איך!"

שטהוהער קאָנטע זיך בייא דיעזען אנוואָר-טען טראַטלערס דעם לאַכענדען נוכט עטוואַלטען, דאך שפּראַך ער פיינאַ צו טראַטלער קיין וואָרט.

דיא זאַמסטאַג-וויסענג.

פאַרגעסטען וואָרדען דיא דאָקטאָרען דאָ-וואַט אונד קיינ פערדאַרט. (ווי מיינען הייר ניכט דען יונגען מעריצנער נעזא דאַרוואַט, זאָנדערן דען אלטען קאַמטאַטס-אַרצט, הר' לאַרוסלים דאָ-וואַט.) זיא עס זיך בייא נעזא דאַרוואַט הערוים-געשטעללט, דאס ער אין דער מעדיצינישען וויסענ-שאַפט צו יונג, אַ זאַגאַר נאָך אין קיינ אוזט, זאַ דאס זיך בייא לאַרוסלים דאַרוואַט ווערער דאס אלטע שפּרוכוואָרט בעוועהרט: „אם אלטער ווערד מאַן ווערער אין קינד." — לאַרוסלים דאַרוואַט דאס דיינע מעדיצינישען שטודיען נאָך פאַר דעם אהרע 1840 בעגונדען; בעגונדעט אין דעם אייגענטליכען יונגע דעם יאָרטעם, דענן ווישרעם דאס ער נוכטס צוגעלערנט, דיא „פאַטראַלאַגישע אנאַטאָמיע" קענגט ער נאָר נוכט. (ווי מיינען הייר אינזערע לעזער דאַרבער בעלעהרען, דאס דיא „פאַטראַלאַגישע אנאַטאָמיע" צו דען נייעזען וויסענשאַפטען געהאָר-רע, מאַן בענגיגט זיך ווענטע נוכט דאַטס, דיא אינזעלנען טהייל דעם מענשליכען לעבענס צו קענען, זאָנדערן מאַן פאַרשט אייך דאַרוואַר נאָך, וועלכען פערגעהרענען דיא אינזעלנען טהיי-לע דעם מענשען-לעבענס בייא אהרער פע-דאַגאָגיש אנאַטאָמיע, זיא צום בייספּיעל זאָ-גען דיא אויסגעזפּרען נייעזאוזע דאָקטאָ-ען דאס דיא פייס-מוסקעלען הייר דאַרוואַר לייכע שאָן אויגענפאַרבע אייך דיא ליכע אינע פ ר י ש ע נעזעהען זיין מיינסטע, אבער דיא „פאַטראַלאַגישע אנאַטאָמיע" בעוועהרט אונס דאַ-ריבער, דאס געדאַכט גיר בייא אינער ליכע דיא

„ווערען זיא (זאָגטע אטוואַס), איך ווערדע אינען גליך אינען אהרטהום נאַכוויזען, אים אַ-ריל פאַרגען אהרעם ווארדע בייא טאָטאַ-לאַק אינע ליכע אים דעם וואַסער הערוסגעצאָגען, זיא בעוועהרטען דיא ליכע אונד נאַכען אהר גוט-אכטען דאהין אב, דאס דיעזעלבע גור 15 טאָגע אין וואַסער געלעגען אונד דאס דיא פערזאָן 14 אהרע אלט ווار, אונד גין שטעללטע עס זיך הערום, דאס דיא ליכע אבער אין פערטעל-אהר אים וואַס-סער געלעגען אונד דאס דיא פערזאָן גור 15 אהרע אלט ווار."

דר' קיש זוכטע זיך דא אויסצוהרען אונד זאָגטע שליעסלי, דאס ער זיך אבער בייא דער דא-דאער ליכע דוראַאים נוכט געוארדט.

צוגעגעבען הערט פאַפעסאַר שיטהוהער וויי-דער אינען גאַסטגען פאַרטאָגען פערלאַנגט אלדע אנאַכען דער נוטעראַוזער דאָקטאָרען פונקט פיר פינגטע, שיאָר דיעזן, וויי דאהער אלדעם זיא גנוי אנוזעהען אונד מיט אהרעם אַ-נגנאַכט בעמעסען?"

דר' אוואַר: „איך גלייכע נוכט, דאס גנוואַנט צו האבען; אבערגענס אוזט דערדעם שאָן אין אהר פאַראבע, איך קענגע עס נוכט מעהר."

„האבען זיא דיא נאַגעל נוכט בעטאַסטעט?"

„דאס וואָר נאָר נוכט נאַטהיג."

„אבער אנדערע אבפּערשטעגיג אַרצט אַנגען עס הערע דעם אים גנעגעטוויר ווערד נאַטר-ווערד נעזעהען; זיא דאס מאַן זאַגאַר אינשטעט אין דיא נאַגעל העטטע מאַכען מיסען, אים זיך צו אבערצייגען, אב עס וועהרליכע נאַגעל ווארען."

„איך קאָן מיך איך מין אייגע פערלאַסען."

„מיינען זיא, הערר דאָקטאָר, וועהרליך, דאס דיא פיטע ליכען פעסען?"

„מיינ נוכט דיא פיטע, זיא טהון דעם דיא פרעסען."

„זיא זאָגטע אבער פריהער „פיטע" — זיא זאָגען, דיא ליכע דאס בייא אנדערע בעוועהרטע נוכט מעהר געפיטען. וויסען זיא, אים דאס וואָר? — וויי זיא מיט לאַרבאַר אבערגאַסען וואָר, דאמיט זיא נוכט שטעהק?"

אטוואַס צו דאַרוואַר: „נאָר אם 7-טען יונע דיעזעס אהרעם האבען הערר דאָקטאָר אין דען מאַנגלכען געוועהנען-דאָ אינע אינגאַבע גערע-טען, יערכע זיא אינטערפערטעטען. אין דיעזער אינגאַבע ערקלערטען זיא אינטער אייך אינ מיט בעשטימטהייט, דאס זיא זיך נוכט ערגענען אינ. טער דען אינטען דער ליכע דאַרבע בעמערקט צו האבען. וויי מאַן דאס זיין, דאס זיא זיך עטעטע דאָך אַ ערגענען? — אונד דאַן שרעקען זיא אים דער הערטע דעם ליכען-שפּרעכעס אייך דאס אלטער נוכט שליעסען מאַן."

דאַרוואַר: „וואס דיא „גערערטען מאַנען, פערשטעהע איך נוכט; איך פערשטעהע נור, וואס איך זאָגע: — עס נוכט קיינע מאַכט אייך דער ווילע, ווערכע מיך פאַן מיינער מיינע אונד פאַן אינע נוטאַכטען אבזעהונגען מאַנגטע, עס איזט גערעכט אַ אלס ווען עטאַוט פאַן מיר פערלאַנגען ווירדע איך זאַלד מיינע ווערען ערגען אונד אינע בעס-סערע הערפּר אינטיטען!"

זין וואַרדע דר' קיש פערלאַרט, נאַכדעם קיש פערשיעדענע אינגעוויטענע צוגאַמענגעפּראַ-כען, מאַכטע זיך אטוואַס אינער קיש אונד בעוויזע אהרע אים אינעם מעדיצינישען ווערקע, דאס ער זיך אינגאַלד נאַהרט, דענן אין דעם בוכע שטעהט געגראַדע דאס ענטגעגענגעזעטצטע פאַן דעם, וואס קיש נעזאָגט, אטוואַס בעוויזע אהרע פערגעגע, דאס ער גראַדע פאַן זאַלבען דאַרפער-טהיילען אייך

זעהר לאַנגע אונטער וואַסער געלעגען, דיא פליש-מוסקעלען שאָן דאַנגאַרבע זין קאָנגען. — דאַר-וואַטה בערעיקע זיך אימער אייך זינע פעלערהרען ערפאַהרונגען; אבער אויסעסענדע מענשען וויסען נוכט אהרע ערפאַהרונגען אייך אינע רוכטיגע וויזע צו בענוטצען. דער אלטע דאַרוואַטה גלייכט נאָך דאס, וואס מאַן פאַר אהרהונדערטען געגלייכט אונד מיינט, זיא וויי מאַן אין דער דעוטיאַן מיינע פאַרט-שרעטע מאַכען אונד קיינע פערענדערונגען פאַר-נעהמען דאַרף, זיא דאַרף מאַן דעם אייך נוכט אין דער אייסענשאַפט, דיא הייטיגע וויסענשאַפט אונד דיא ערפאַהרונג לעהרען, דאס נעוויאַהרליכע פליס-פיטע קיינע ליכען פרעסען, וועהרענד דאַרוואַטה זיך דאַרויף שטעטעט, דאס ווען דיא ליכע דאַנגע אונטער וואַסער געלעגען, ווערע, זיא דעטטען זיא דיא פיטע אייפפעסען מיסען. — ווערבען דער פערוועגנע אונד דער ווכטער דאַנגען זיך דעם דאכעגנס בייא דיעזער אייסענשאַפטען נוכט אויסגעזפּרען — אונד דיא אנט-סעמיטען דאַטען זיך: „ווערע אונס, ווענ אין ז א ר ב ע ר זאַכ-פערשטענדיגער צו אונזערען גנסטען אויסגאַנג; דיא ווען האבען אייך אירער פיטע דיא וויסענ-שאַפט אונד ווייר דיא אויסענדיגע."

מאַן דאַנגטע זאָגען, דאס מיט דעם פאַרגעסס-ענען טאָגע דער גאַנצען אנקראַנג ערע שטעטע ענגגאַמענען ווארדע, וואס דיא גאַנצע אנקראַנג צוגאַמענגאַפאַלט.

צום שלוסס פרעגט זיך דער אלטע דאַר-וואַטה, דאס אין וועגעסענס שטהוהער אין דיעזע גלאַסען, שטהוהער אַנטע צו אהם נאָך מיט אַ-נעם מטלוויסאַלעם לעבען. „ווער ווערדער הערר דאָקטאָר?" אונד אלס דער אלטע דאַרוואַטה הינטענגע, אַנטע צו זיינען פריינדען: „נאַטט ווענגע דעוטען נוטען, אלטען פאַפעסאַר שטהוהער; עס וואָר פיר מיר אין גרוס; דאס מאַן אהן נוכט אייך מיר לאַנגלאַסען האט." דאַפּר איזט אים אבער אטוואַס ווהר דאַרבע אין דען הייס נעגאַנגען. ער וואָר-דע פאַן אטוואַס, דער דיא „אַטטראַגישע אנאַטאָ-מיע" נוט שטודירטע, זיא אין דיא ענגע ווענדען; דאס ער נאַנען פערווירדע, וויי אין אויסענדער שליעס, דאַנעטטאַנדען.

זאַנדע-באַדעוטייטע איזט עס עדסט עטעטע דען נייעדאַוער דאָקטאָרען אינגעפאַלען, דאס דיא ליכע אונטער דעם אַרטע נאַטעס שטראַנגע הער אבגעבען, וואָרום דיא עבען אייך אין דאַרוערע אלטער דער פעראַן שליעסען וואָלען. — אים אטוואַס דען אלטען דאַרוואַטה אַנטע: „וואָרום ווי פאַן דיעזעס אומשטאַנדע בין עטעטע נאָר נוכט ערוועהנט אונד דיעזען אייך נוכט צו פאַטאַלאַ-גע-בראַכט?" זאַנטע דער אלטע דאָקטאָר: „וויי עס מיר עבען עטעטע אינגעפאַלען איזט."

דאַרוואַטה געטטאַנד דאס ער נאָר קיין מע-טער-מאַס בייא זיך גערעכט. דאס ער אלדעם נור מיט וויינע אייגע-מאַס געמעסען, דאכטע פאַר-טע אין דען אטוואַס: „וויי דיך נאָר דיעזעס אייגע-מאַסע דיא דייט דער ליכע נעוויעזען זיין מאַכטע? — אונד אלס דאַרוואַטה דאַרויף נעזאָגט: „דייא בין פיר עענגע-מעטער." — דא זאַגטע אדם אט-וואַט: „זא דיך איזט נוכט אינטאַר דיא דייט אי-נעם פרעפאַנגען?" — דאַרוואַטה וואָרדע נון דאַטט פאַר שאַנדע אונד אַנגטע דאַנן: „אַרט מיינטע אַ-נגענדיך נוכט עענגע-מעטער, אונדערן נור מיטל-מעטער." — אונד דאַר הערלט זיך דער אלטע דאַר-וואַטה עטעטע: „וויי דער אַאַטטס פיר אינפערדאַר, אינעם ער זאַגטע: „אַרט בין נאַטטראַאַ ווייט 4 אַרדען דאַמטאַטס-אַרצט, אונד מיט אים עס דאַ-דער בעפעסער ווייסען אלס אלדע נעלעהרטען אין דער וועלט." —

עבענזאָ וויי דער אלטע דאַרוואַטה, זא הערלט זיך אייך דער יונגע דר' קיש פיר אינפערדאַר אב. „וואַר ער אייך ווער פיעדע מעדיצינישע פראַגען דעם דאַרוואַטען אטוואַס נאָר נוכט צו אנטוואָר-טען געוואוסט אונד דיא פראַגען נוכט אינגאַר עבענ-פערשטאַנדען דאַט;

אלס אין אטוואַס געפראַגט: אַב דענן בייא אהם אלס בייא אינעם מענשען; דאס אייגען זאַ אינגאַנליך וויי?" — דיא זאַגטע קיש: „אין דיך-זעם פאַלדע איזט בייא מיר ווערע אייגענטהים אים-געוואַסען."

„ווהרען דיא (זאַגטע אטוואַס), איך ווערדע אינען גליך אינען אהרטהום נאַכוויזען, אים אַ-ריל פאַרגען אהרעם ווארדע בייא טאָטאַ-לאַק אינע ליכע אים דעם וואַסער הערוסגעצאָגען, זיא בעוועהרטען דיא ליכע אונד נאַכען אהר גוט-אכטען דאהין אב, דאס דיעזעלבע גור 15 טאָגע אין וואַסער געלעגען אונד דאס דיא פערזאָן 14 אהרע אלט ווار, אונד גין שטעללטע עס זיך הערום, דאס דיא ליכע אבער אין פערטעל-אהר אים וואַס-סער געלעגען אונד דאס דיא פערזאָן גור 15 אהרע אלט ווار."

דר' קיש זוכטע זיך דא אויסצוהרען אונד זאַגטע שליעסלי, דאס ער זיך אבער בייא דער דא-דאער ליכע דוראַאים נוכט געוארדט.

צוגעגעבען הערט פאַפעסאַר שיטהוהער וויי-דער אינען גראַסטגען פאַרטאָגען פערלאַנגט אלדע אנאַכען דער נוטעראַוזער דאָקטאָרען פונקט פיר פינגטע, שיאָר דיעזן, וויי דאהער אלדעם זיא גנוי אנוזעהען אונד מיט אהרעם אַ-נגנאַכט בעמעסען?"

דאַרוואַטה: „איך גלייכע נוכט, דאס גנוואַנט צו האבען; אבערגענס אוזט דערדעם שאָן אין אהר פאַראבע, איך קענגע עס נוכט מעהר."

„האבען זיא דיא נאַגעל נוכט בעטאַסטעט?"

„דאס וואָר נאָר נוכט נאַטהיג."

„אבער אנדערע אבפּערשטעגיג אַרצט אַנגען עס הערע דעם אים גנעגעטוויר ווערד נאַטר-ווערד נעזעהען; זיא דאס מאַן זאַגאַר אינשטעט אין דיא נאַגעל העטטע מאַכען מיסען, אים זיך צו אבערצייגען, אב עס וועהרליכע נאַגעל ווארען."

„איך קאָן מיך איך מין אייגע פערלאַסען."

„מיינען זיא, הערר דאָקטאָר, וועהרליך, דאס דיא פיטע ליכען פרעסען?"

„מיינ נוכט דיא פיטע, זיא טהון דעם דיא פרעסען."

„זיא זאַגטע אבער פריהער „פיטע" — זיא זאַגען, דיא ליכע דאס בייא אנדערע בעוועהרטע נוכט מעהר געפיטען. וויסען זיא, אים דאס וואָר? — וויי זיא מיט לאַרבאַר אבערגאַסען וואָר, דאמיט זיא נוכט שטעהק?"

אטוואַס צו דאַרוואַטה: „נאָר אם 7-טען יונע דיעזעס אהרעם האבען הערר דאָקטאָר אין דען מאַנגלכען געוועהנען-דאָ אינע אינגאַבע גערע-טען, יערכע זיא אינטערפערטעטען. אין דיעזער אינגאַבע ערקלערטען זיא אינטער אייך אינ מיט בעשטימטהייט, דאס זיא זיך נוכט ערגענען אינ. טער דען אינטען דער ליכע דאַרבע בעמערקט צו האבען. וויי מאַן דאס זיין, דאס זיא זיך עטעטע דאָך אַ ערגענען? — אונד דאַן שרעקען זיא אים דער הערטע דעם ליכען-שפּרעכעס אייך דאס אלטער נוכט שליעסען מאַן."

דאַרוואַטה: „וואס דיא „גערערטען מאַנען, פערשטעהע איך נוכט; איך פערשטעהע נור, וואס איך זאַגע: — עס נוכט קיינע מאַכט אייך דער ווילע, ווערכע מיך פאַן מיינער מיינע אונד פאַן אינע נוטאַכטען אבזעהונגען מאַנגטע, עס איזט גערעכט אַ אלס ווען עטאַוט פאַן מיר פערלאַנגען ווירדע איך זאַלד מיינע ווערען ערגען אונד אינע בעס-סערע הערפּר אינטיטען!"

זין וואַרדע דר' קיש פערלאַרט, נאַכדעם קיש פערשיעדענע אינגעוויטענע צוגאַמענגעפּראַ-כען, מאַכטע זיך אטוואַס אינער קיש אונד בעוויזע אהרע אים אינעם מעדיצינישען ווערקע, דאס ער זיך אינגאַלד נאַהרט, דענן אין דעם בוכע שטעהט געגראַדע דאס ענטגעגענגעזעטצטע פאַן דעם, וואס קיש נעזאָגט, אטוואַס בעוויזע אהרע פערגעגע, דאס ער גראַדע פאַן זאַלבען דאַרפער-טהיילען אייך